

A man with glasses and a blue suit jacket over a striped shirt is sitting in a field of yellow flowers. He is smiling and looking towards the camera. In the background, there are green fields and a blue sky with some clouds.

Frits van der Schans (CLM) over huidig melkveebeleid:

‘Boerenleven wordt weer goed met grondgebondenheid’

Het beleid voor de melkveehouderij is een ratatouille van slechte compromissen zonder duidelijke visie en echte keuzes. Dat vindt Frits van der Schans, senior adviseur Melkveehouderij van het Centrum voor Landbouw en Milieu. Hij wil een heldere visie op een robuuste sector gebaseerd op grondgebondenheid, weidegang en familiebedrijven.

Wie naar het melkveebeleid van de afgelopen jaren kijkt, wordt niet vrolijk. Regelgeving stapelt zich op (Melkveewet, AMvB Grondgebondenheid, Fosfaatrechten) en telkens blijkt het onvoldoende om de melkveehouderij richting te geven. Het beleid is als een schip zonder duidelijke koers of haven, zwalkend over de oceaan. Dat valt Frits van de Schans op en prikkelt hem vanuit zijn passie voor de melkveehouderij. „De sector was en is grondgebonden en zegt dat ook te willen blijven. Maar er zit een verschil tussen wat de sector wil en melkveehouders doen. Daarbij is het moeilijk voor de sector om met één mond te spreken, doordat de diversiteit de afgelopen jaren sterk is toegenomen. Er zijn bedrijven met 40 maar ook met 1.000 koeien; met 8.000 tot meer dan 50.000 kilo melk per hectare en met 5.000 tot meer dan 10.000 kilo melk per koe. Het is moeilijk voor LTO om met één geluid te komen, want zij wil beleid neerzetten dat voor iedereen kansen biedt. Beleid dat geen pijn doet, maar faciliteert.”

Het ontbreekt volgens de senior adviseur aan visie en daardoor worden geen keuzes gemaakt. „Iedereen mag groeien, ook als je intensief bent. Dan moet je een beetje grond kopen of huren om te groeien en mag je nog steeds twee keer zoveel mest produceren als je op een hectare mag gebruiken. Vijftig procent grondgebondenheid is de standaard geworden voor zowel intensieve als extensieve bedrijven. Je kunt de vraag stellen of dat echt grondgebonden is. Het betekent bijna niks.” Het huidige beleid biedt daarnaast veel kansen om te intensiveren, zeker door het bedrijfsspecifiek verantwoorden. Die intensivering in combinatie met koeien op stal, mestverwerking en stapeling van regelgeving is juist wat de samenleving en veel melkveehouders niet willen.

Politieke compromissen

Enkele jaren geleden zat de sector volgens Van der Schans nog redelijk op één lijn en ontwikkelde zich zoals de samenleving dat voor ogen had. Daardoor volgde de politiek veelal de sector en maakten weinig partijen een eigen afweging. „Nu de sector niet eenduidig is en de politiek heel verschillend denkt, zijn politieke compromissen moeilijk te bereiken. Dit blijkt uit de brief van de staatssecretaris, waar voor iedereen iets in zit. Grondgebonden bedrijven worden een beetje ontzien en knelgevallen krijgen wat ruimte. Bij handel wordt 10 procent afgeroomd en dat komt in een

duurzaamheidsfonds. Bedrijfsspecifiek verantwoorden wordt waarschijnlijk mogelijk en de staatssecretaris gaat naar Brussel om het fosfaatplafond ter discussie te stellen. Vlees noch vis; een keuze is er niet gemaakt.” Krijgen we straks weer nieuwe regelgeving, omdat dit beleid niet gaat werken? „Het beleid probeert de problemen van vandaag het hoofd te bieden. Maar daarmee wordt niet voorkomen dat er morgen nieuwe problemen ontstaan. Met fosfaatrechten wordt de fosfaatproductie aangepakt, maar er wordt vergeten dat Nederland in 2016 door het stikstofplafond gaat. Dus gaat er nog aanvullend stikstofbeleid komen. De PAS beschermt natuurgebieden door regels te stellen aan omliggende bedrijven en tegelijkertijd gaan elders bedrijven meer ammoniak uitstoten. Op landelijk niveau stijgt de uitstoot tot ver boven het afgesproken ammoniakplafond. Het is wachten op aanvullend ammoniakbeleid.”

Hoogste kostprijs

De Melkveewet, AMvB, PAS en fosfaatrechten laten volgens de CLM-medewerker duidelijk zien dat een achterliggende visie gewent is. „Het zou moeten

komen. Toen de melkquotering kwam, was een forse krimp noodzakelijk. Precies hetzelfde is nu gebeurd. Het afgelopen jaar hadden bedrijven bewust een overbezetting. Sectororganisaties en overheid zagen het aantal dieren en de melkproductie toenemen, maar grepen niet in. Pas toen in het voorjaar van 2015 het CBS met 100 procent zekerheid meldde dat te veel mest was geproduceerd, kwamen partijen in actie. Er waren in 2014 al goede redenen om een nieuwe begrenzing aan de melkveehouderij te stellen. Maar met de ‘early warning’ van het fosfaatplafond is niets gedaan.”

Groei in efficiëntie

In 2008 heeft CLM doorgerekend dat, gebaseerd op cijfers uit 2006, een reguliere groei van de melkveehouderij met 10 procent mogelijk was en een 20 procent groei was alleen mogelijk door verhoging van de efficiëntie. Dus minder jongvee, hogere productie per koe en minder aanvoer van krachtvoer en ruwvoer. „In 2014 lag de melkproductie al rond de 20 procent hoger dan in 2006. In 2015 was deze 28 procent hoger dan in 2006. Dat was een absolute groei met nauwelijks een verbetering van de efficiëntie.

Het was dan ook logisch dat we in 2014 door het (melkvee)fosfaatplafond gingen. In het rapport van 2008 hebben we het ministerie geadviseerd om nieuwe kaders te stellen voor de melkveehouderij voor als de quotering

was afgeschaft. Maar beleidsmakers dachten dat de marktomstandigheden, door minder ondersteunend landbouwbeleid en interventie, ervoor zouden zorgen dat de melkproductie niet ongebreideld zou groeien. Toen in 2013 en 2014 de melkprijs de hoogte in ging, was duidelijk dat het mis zou gaan.”

Stimulering van de efficiëntie op de bedrijven is mogelijk met de BEX en de Kringloopwijzer. Een instrument als de Kringloopwijzer daagt echter boeren uit om op alle terreinen van de bedrijfsvoering op het scherpst van de snede te werken, vindt Van der Schans: „Dan is het aantrekkelijk om de koeien op stal te houden en minder of niet meer te weiden. En op het scherpst van de snede voeren betekent ook dat mogelijk koeien tekortkomen met alle gevolgen van dien. Doordat bedrijven de gerealiseerde efficiëntie zelf mogen benutten, neemt de milieudruk niet af. Sterker nog, op andere terreinen dan fosfaat neemt deze alleen maar verder toe. Worden bedrijven er beter van om die laatste procent efficiëntie eruit te peuteren en daarmee aanvullende regelgeving te veroorzaken? Ik verwacht ►

„Vijftig procent is de standaard geworden. Je kunt je afvragen of dat echt grondgebonden is. Het betekent bijna niks.”

gaan over hoe we een economisch rendabele en concurrerende melkveehouderij in Nederland krijgen, die aan onze eisen van dierenwelzijn en milieu voldoet. Nu al heeft de Nederlandse melkveehouderij de op twee na hoogste kostprijs in Europa. Mestverwerking en fosfaatrechten maken een 10 tot 15 procent meer melkproductie mogelijk, maar de kostprijs wordt hoger. Normaliter leidt vergroting van de omzet tot efficiëntiewinst en kostprijsverlaging, maar in de melkveehouderij gebeurt nu het tegenovergestelde. Die kostprijsstijging geldt overigens niet alleen voor de bedrijven die recent zijn gegroeid, maar voor alle bedrijven. Ook de niet groeiers krijgen te maken met fosfaatrechten. Als alleen groeiers hiermee te maken zouden krijgen, is het een ander verhaal.”

Van der Schans vindt het jammer dat er zo weinig van de geschiedenis geleerd is. „Wij hebben naar de invoering van het melkquotum gekeken en zagen dat veel bedrijven een groeispurt hadden gemaakt. In elk hok waar destijds één koe in kon, stonden er twee. Melkveehouders wisten dat er iets ging

„Weidegang is om meerdere redenen relevant en zeker geen groene romantiek”, aldus Frits van der Schans.

het niet. Juist daarom is het van belang om tot een visie te komen die een robuuste melkveehouderij mogelijk maakt.”

Stip aan horizon

Een beeld van zo'n visie heeft Van der Schans scherp voor ogen. „Plaats een stip op de horizon waar de sector zelf zegt naar toe te willen. Een grondgebonden melkveehouderij met koeien in de wei en wat mij betreft familiebedrijven. Weidegang is om meerdere redenen relevant en zeker geen groene romantiek. Weidegang is goed voor de gezondheid en het welzijn van de koe. Niet voor niets blijken koeien in de weidegebieden ouder te worden dan in de regio's waar weinig wordt geweid. En als bedrijven echt weiden, dus niet meer dan ongeveer acht koeien per hectare beweibare huiskavel, komt er geen discussie over schaalvergroting. Er zijn immers weinig tot geen situaties in Nederland waar meer dan 400 koeien kunnen worden geweid. Als kaders worden gesteld aan grondgebondenheid, familiebedrijven en weidegang zegt dat ook iets over de zorg naar dieren. Het lijkt me voldoende om op deze thema's duidelijke kaders te stellen over waar de melkveehouderij in 2025 en dus in 2020 wil staan.”

Wat moet er met bedrijven gebeuren die nu heel intensief zijn? „Als je grondgebondenheid in de toekomst echt wil realiseren, kun je een ontwikkeling daar naartoe geleidelijk doorvoeren. Stel dat je maximaal 16.000 liter per hectare wil bereiken. Dan reken je vanaf 2025 terug en moet een melkveehouder elk jaar een stapje maken; maximaal 16.000 kilo melk per ha in 2025 zou kunnen betekenen maximaal 21.000 kg per ha in 2020 en 25.000 kg per hectare in 2016. Ook intensieve bedrijven moeten zich dan ontwikkelen richting grondgebondenheid, maar hebben nog jaren

de tijd om dat te realiseren. Op zo'n zelfde manier zijn destijds de normen van Minas ingevoerd. Eind jaren negentig waren de Minas-normen van 2008 al duidelijk. Doordat alle boeren tijdig wisten wat van hen werd verwacht, waren er geen problemen met Minas.”

Robuuste melkveehouderij

Deze visie komt niet direct uit de koker van CLM, maar is ontstaan door gesprekken die Van der Schans en andere CLM'ers hebben gehad met melkveehouders. Het grote voordeel van de visie met een stip op de horizon is dat er uiteindelijk een robuuste melkveehouderij ontstaat, verwacht Van der Schans.

In tegenstelling tot fosfaatrechten is grond geen lucht; grond is hard.”

Voor een klein aantal zeer intensieve bedrijven zal het moeilijk zijn om grondgebonden te worden, ook al krijgen ze daarvoor een paar jaar de tijd. „Stel dat een bedrijf niet kan of wil extensiveren, dan blijft het intensief en zou het onder een ander regime moeten vallen dan de grondgebonden bedrijven. Voor zulke intensieve bedrijven zou een vergelijkbaar regime kunnen gelden als nu bestaat voor varkens- en pluimveebedrijven. Dat betekent mestverwerking en -afzet, regels voor geur, meer emissiebeperkende maatregelen zoals luchtwassers, extra eisen aan boekhouding, geen derogatie en

Worden bedrijven er beter van om via de Kringloopwijzer die laatste procent efficiëntie eruit te peuteren en daarmee aanvullende regelgeving te veroorzaken?

Regelgeving zou voor een belangrijk deel kunnen verdwijnen of op zijn minst vereenvoudigen. Zo is de ammoniakuitstoot fors lager als bedrijven hun koeien 160 dagen 8 uur weiden ten opzichte van 120 dagen 6 uur. En bij opstallen is de ammoniakuitstoot nog veel hoger.

„Grond wordt een beperkende factor en dat is niet erg, want op de grond mag mest worden gebruikt en van de grond komt het voer. Dat betekent geen mestverwerking tegen 20 euro per ton en minder kostbare ammoniakmaatregelen. Het gevolg is een kostprijsverlaging of op zijn minst een gelijke kostprijs. Bovendien hoeft je minder voer aan te kopen. Uiteraard is eenmalig investeren in grond nodig, maar dat leidt op termijn ook tot een betere vermogenspositie en een solidere basis onder het bedrijf. Stijging van rente, van voerkosten en/of van mestafzet hebben veel minder effect op de kostprijs van melk en daarmee het rendement van het bedrijf.

een andere ondersteuning vanuit het GLB. Dit leidt tot een tweedeling: grondgebonden versus industriële pluimvee-, varkens- en melkveehouderij. Melkveehouders kunnen de keuze maken om intensief te blijven, maar ik verwacht dat weinig bedrijven deze keuze zullen maken.”

Van der Schans verwacht dat met deze visie de concurrentiepositie zeker niet zal verslechteren. Maar wat wel verandert, is hoe de melkveehouder zich zal voelen. Een stuk gemakkelijker, vermoedt hij: „Met grondgebondenheid en dus zonder de voortdurende druk van nieuwe milieuregels wordt het boerenleven weer goed. Daar geloof ik in. En dan bedenk ik geen Ot en Sien-sprookje, maar een bedrijf dat een sluitende kringloop heeft op bedrijfsniveau. Dat robuust is met een goede liquiditeit en door de maatschappij volledig is geaccepteerd. Dat wil volgens mij iedere boer en grondgebondenheid, familiebedrijven en weidegang kunnen daarvoor zorgen.” ■